

Załącznik do Uchwały Nr/2015
Zarządu Województwa Podlaskiego
z dnia stycznia 2015 r.

**Program
upowszechniania znajomości
przepisów ustawy
o ochronie zwierząt
wśród rolników w województwie podlaskim
na lata 2015 - 2016**

Białystok 2015 r.

I. CHARAKTERYSTYKA WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

Województwo podlaskie jest najbardziej wysuniętym na północny-wschód województwem Polski. Położone jest na obszarze Niziny Podlaskiej, Pojezierza Suwalskiego oraz Niziny Mazowieckiej.

Na jego terenie znajduje się wiele rozległych kompleksów leśnych (Puszcza Białowieska, Puszcza Knyszyńska, Puszcza Augustowska) niektóre, jako jedyne w Europie zachowały swój pierwotny charakter, charakteryzujący się unikatowym bogactwem występującej tutaj fauny i flory. Szata roślinna regionu jest niezwykle bogata i urozmaicona, co sprzyja bogactwu świata zwierząt. Spotkać tu można łosie, wilki, rysie i żubry żyjące w Puszczy Białowieskiej i Knyszyńskiej.

Klimat w porównaniu z innymi regionami Polski jest bardziej surowy, a Suwałki, są nazywane „polskim biegunem zimna”. Jest on pod silnym wpływem mas powietrza kontynentalnego; średnia roczna temperatura powietrza poniżej 7°C, w części północno-wschodniej poniżej 6,5°C. Jest to jeden z chłodniejszych obszarów w kraju (zimy najchłodniejsze w Polsce, poza górami, o temp. poniżej 5,5°C); amplitudy temperatur powyżej 23°C, większe niż przeciętne w kraju. Opady wynoszą średnio 550 mm na południu województwa, do 700 mm na północy. Z warunków klimatycznych wynika długi okres zalegania pokrywy śnieżnej (ponad 3 miesiące) oraz skrócony okres wegetacyjny roślin 190-205 dni¹.

Polska będąc członkiem Unii Europejskiej intensyfikuje działania dostosowujące sektor żywnościowy do wymagań jednolitego rynku unijnego. W państwach Unii Europejskiej ogromną wagę przywiązuje się do bezpieczeństwa żywności. Kontrolę jakości przeprowadza się na wszystkich etapach produkcji, począwszy od gospodarstwa rolnego. W praktyce oznacza to, że gospodarstwa rolne muszą spełniać stawiane im wymagania w zakresie higieny produkcji, ochrony środowiska oraz dobrostanu zwierząt podyktowane uregulowaniami prawnymi.

¹ „Informacje i opracowania statystyczne” Ireneusz Budzyński, Warszawa 2008, Główny Urząd Statystyczny. ISSN 1505-5507

II. WPROWADZENIE

Opracowanie Programu uzasadnione jest koniecznością upowszechnienia wśród rolników w województwie podlaskim wiedzy na temat aktualnych przepisów dotyczących ochrony zwierząt, obowiązków wynikających z tych przepisów i kształtowania postaw zgodnych z duchem ustawodawstwa krajowego i unijnego.

Podstawowym aktem prawnym jest ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 roku *o ochronie zwierząt*. W przepisach ogólnych wymienionej ustawy (rozdział I Art.1) zawarte jest stwierdzenie kluczowe dla współczesnego prawodawstwa dotyczącego traktowania zwierząt: *„Zwierzę, jako istota żyjąca, zdolna do odczuwania cierpienia, nie jest rzeczą. Człowiek jest mu winien poszanowanie, ochronę i opiekę”* oraz wynikające z tego stwierdzenia zadania dla organów administracji publicznej na rzecz ochrony zwierząt, które powinny być realizowane we współdziałaniu z odpowiednimi instytucjami oraz organizacjami krajowymi i międzynarodowymi.

Artykuł 3 (j.w.) cytowanej ustawy stanowi, że: *„W celu realizacji przepisów ustawy Inspekcja Weterynaryjna oraz inne właściwe organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego współdziałają z samorządem lekarsko-weterynaryjnym oraz z innymi instytucjami i organizacjami społecznymi, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt.”* W Programie zawarto działania, jakie należy podjąć w 2015 r. i latach następnych, za pośrednictwem Podlaskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Szepietowie w aspekcie przestrzegania przepisów ustawy *o ochronie zwierząt*, ze szczególnym uwzględnieniem dobrostanu zwierząt i standardów technologicznych produkcji, gdzie dobrostan zwierząt należy rozumieć, jako równowagę pomiędzy osobnikiem i środowiskiem poprzez brak odczuć negatywnych (strach, ból) i obecność odczuć pozytywnych (komfort, przyjemność). Pojęcie „standardy technologiczne” zawiera zbiór wymagań, łącznie z parametrami technicznymi, rozwiązaniami funkcjonalnymi, wyposażeniem technicznym i technologicznym oraz elementami infrastruktury technicznej spełniającymi potrzeby dobrostanu zwierząt oraz ochrony środowiska.

Bezpośrednio Programu dotyczy rozdział II Ustawy, zawierający w art. 12-14 przepisy o ochronie i warunkach utrzymania zwierząt gospodarskich, rozdział VII zawiera przepisy związane z transportem zwierząt oraz w części rozdział X dotyczący zagadnień związanych z ubojem uśmiercaniem i ograniczaniem populacji zwierząt.

Uwagi i wnioski zawarte w niniejszej publikacji opierają się na Konwencjach, Dyrektywach, Decyzjach, ustawach i rozporządzeniach, obowiązujących w Polsce i Unii Europejskiej.

III. PODSTAWY PRAWNE PROGRAMU

1. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. *o samorządzie województwa* (Dz. U. z 2013 r. Nr, poz. 596 z późn. zm.).
2. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. *o ochronie zwierząt* (Dz. U. z 2013 r., poz. 856 z późn. zm.).
3. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 lutego 2010 r. *w sprawie wymagań i sposobu postępowania przy utrzymaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej* (Dz. U. z 2010 r. Nr 56, poz. 344 z późn. zm.).
4. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 czerwca 2010 r. *w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej* (Dz. U. z 2010 r. Nr 116, poz. 778).
5. Ustawa z dnia 22 października 2004 r. *o jednostkach doradztwa rolniczego* (j.t Dz. U. z 2013 r., poz. 474).
6. *Rozporządzenie Rady (WE) Nr 1782/2003 z dnia 29 września 2003 r. ustanawiające wspólne zasady dla systemów wsparcia bezpośredniego w ramach wspólnej polityki rolnej i ustanawiające określone systemy wsparcia dla rolników.*
7. Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. *o Inspekcji Weterynaryjnej* (Dz. U. z 2010 r. Nr 112, poz. 744 z późn. zm.).
8. *Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 29 września 2011 r. w sprawie zakresu i sposobu prowadzenia dokumentacji lekarsko-weterynaryjnej i ewidencji leczenia zwierząt oraz wzorów tej dokumentacji i ewidencji* (Dz. U. z 2011 r. Nr 224, poz. 1347).
9. *Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 kwietnia 2004 r. w sprawie szczegółowych wymagań weterynaryjnych dla prowadzenia działalności w zakresie zarobkowego przewozu zwierząt lub przewozu zwierząt wykonywanego w związku z prowadzeniem innej działalności gospodarczej* (Dz. U. z 2004 r. Nr 100, poz. 1012).

10. *Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 września 2004 r. w sprawie kwalifikacji osób uprawnionych do zawodowego uboju oraz warunków i metod uboju i uśmiercania zwierząt (Dz. U. z 2004 r. Nr 205, poz. 2102 z późn. zm.).*
11. *Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 września 2004 r. w sprawie szczegółowych wymagań weterynaryjnych dla chowu lub hodowli zwierząt dzikich utrzymywanych przez człowieka jak zwierzęta gospodarskie (Dz. U. z 2004 r. Nr 215, poz. 2188).*
12. *Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (j.t. Dz. U. 2014 r., poz. 1539).*
13. *Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 maja 2007 r. w sprawie warunków, trybu i sposobu wydawania zezwoleń na wprowadzenie dotychczas niestosowanej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej technologii chowu zwierząt (Dz. U. z 2007 r. Nr 101, poz. 682).*

IV CELE PROGRAMU

1. Poprawa jakości warunków sanitarnych przy skupie, obrocie, uboju i transporcie zwierząt gospodarskich;
2. Podniesienie świadomości rolników na temat konieczności prowadzenia badań weterynaryjnych i prowadzenia dokumentacji w gospodarstwie;
3. Wyeliminowanie nieprawidłowości i naruszania zasad stwarzających zagrożenie dla zdrowia zwierząt;
4. Popularyzacja przepisów z zakresu ochrony zwierząt i zapewnienia dobrostanu zwierząt;
5. Ograniczenie, a następnie wyeliminowanie przypadków niewłaściwego traktowania zwierząt podczas transportu, w miejscach ich gromadzenia i uboju;
6. Poprawa statusu zdrowotnego stad zwierząt i gospodarstw;
7. Stworzenie odpowiednich warunków zoohigienicznych w pomieszczeniach inwentarskich;
8. Zwiększenie dostępności do informacji o konieczności ochrony i zapewnienia dobrostanu zwierząt;
9. Wyeliminowanie zagrożeń związanych z niebezpiecznymi środkami żywienia zwierząt;

10. Zwiększenie znajomości wymogów weterynaryjnych wśród rolników Województwa Podlaskiego;
11. Zwiększenie dostępności do szkoleń dotyczących obowiązujących regulacji prawnych w zakresie ochrony zwierząt.

V OPIS PROGRAMU UPOWSZECHNIANIA USTAWY

Ustawa o ochronie zwierząt reguluje postępowanie ze zwierzętami:

- domowymi;
- gospodarskimi;
- wykorzystywanymi do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych;
- używanymi w procedurach doświadczalnych;
- utrzymywanymi w ogrodach zoologicznych;
- wolno żyjącymi (dzikimi);
- obcymi faunie rodzimej.

Przedmiotowy Program skierowany jest do rolników, dlatego też swoim zakresem obejmuje głównie zwierzęta gospodarskie, domowe i wolno żyjące, a zagadnienia w nim zawarte uwzględniają dobrostan w szczególności: postępowanie, utrzymywanie zwierząt, transport, ubój i uśmiercanie zwierząt oraz zabiegi na zwierzętach.

Zgodnie z Kodeksem Dobrostanu Zwierząt Gospodarskich opracowanym przez specjalistów z Rady Dobrostanu Zwierząt poziom dobrostanu jest tym wyższy im w większym stopniu zapewnia się utrzymywanym zwierzętom pięć wolności. Są to:

- wolność od głodu i pragnienia,
- wolność od dyskomfortu,
- wolność od bólu, urazów i chorób,
- wolność od strachu i stresu,
- wolność do zaimplementowania naturalnych zachowań.

Zatem zwierzętom trzeba zapewnić:

- dostateczną ilość świeżej wody i paszy, pokrywającej potrzeby w zakresie wzrostu, zdrowotności i żywotności,

- wygodną powierzchnię do wypoczynku, możliwość schronienia się przed niekorzystnymi warunkami,
- prewencję, profilaktykę, szybką diagnostykę i skuteczne leczenie,
- eliminację czynników stresogennych,
- odpowiednią przestrzeń życiową,
- życzliwy stosunek ludzi do obsługiwanych zwierząt.

Dążenie do zapewnienia wysokiego poziomu dobrostanu spowodowało, że niektóre technologie produkcji przestały już funkcjonować, a inne przestaną w najbliższym czasie, jeżeli nie będą poddane modyfikacji. Wymuszają to odpowiednie przepisy prawne dotyczące np. chowu kur w klatkach, chowu świń na uwięzi, chowu gęsi na stłuszczone wątroby.

W Województwie Podlaskim występuje 110 527 gospodarstw indywidualnych, które charakteryzują się wysokim poziomem hodowli zwierząt w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych. Ponad 20% gospodarstw rolnych, jako kierunek wiodący wskazuje produkcję zwierzęcą. Pogłowie bydła w województwie wynosi 947,8 tys. szt., a wielkość stada trzody chlewnej 354,1 tys. szt.². Natomiast stan pogłowia drobiu w 2012 r. w województwie wynosił: kury – 4389,2 tys. szt. w tym nioski – 1144,2 tys. szt.; gęsi – 102,3 tys. szt.; indyki – 176,2 tys. szt.; kaczki – 22,0 tys. szt.³

Objęcie wszystkich gospodarstw rolnych prowadzących produkcję zwierzęcą szkoleniami i doradztwem na temat przestrzegania przepisów ustawy *o ochronie zwierząt* nie jest możliwe. Dla sprawnej i efektywnej realizacji przebiegu upowszechniania ustawy przyjęto następujące zasady, wynikające z oceny sytuacji w produkcji zwierzęcej na terenie Województwa Podlaskiego:

- Szkoleniami grupowymi będą objęte gospodarstwa o większej skali produkcji, w których efektywność zaangażowanych środków będzie największa.
- Szkolenia grupowe i doradztwo indywidualne będą skoncentrowane w powiatach i gminach o największej obsadzie inwentarza żywego.
- Upowszechnianie przepisów ustawy o ochronie zwierząt będzie realizowane podczas wystaw rolniczych i pokazów zwierząt. Imprezy te gromadzą dużą liczbę rolników i hodowców zwierząt przydomowych, a na szkoleniach i seminariach, organizowanych w czasie tych imprez frekwencja jest z reguły bardzo wysoka.

² Urząd Statystyczny w Białymstoku, Biuletyn Statystyczny Województwa Podlaskiego III kwartał 2014

³ Urząd Statystyczny w Białymstoku, Rocznik Statystyczny Województwa Podlaskiego 2013

- Kluczową rolę we wdrażaniu i upowszechnianiu przepisów ustawy oraz koordynacji działań różnych instytucji będzie pełnić Podlaski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Szepietowie.

VI. OPIS REALIZACJI I WYKONAWCY PROGRAMU

Głównymi formami upowszechniania przepisów ustawy *o ochronie zwierząt* zaplanowanymi w Programie na lata 2015 - 2016 są:

- szkolenia grupowe,
- doradztwo indywidualne,
- organizacja wystaw i pokazów zwierząt,
- współpraca ze związkami branżowymi rolników.

Szkolenia grupowe

Organizowane będą w pierwszej kolejności w powiatach i gminach o największej obsadzie inwentarza żywego. W rejonach o dużej koncentracji produkcji zwierzęcej przewiduje się organizację szkoleń również w sołectwach.

Szkolenia prowadzone będą w oparciu o aktualną ocenę stanu produkcji zwierzęcej w powiatach i gminach i wynikające z tej oceny potrzeby szkoleniowo-doradcze.

Uwzględniane będą wymienione niżej elementy sytuacji w produkcji zwierzęcej:

- liczba gospodarstw prowadzących produkcję zwierzęcą (według gatunków zwierząt, skali produkcji i kierunków użytkowania)
- występujące problemy dotyczące przeważającego stanu budynków inwentarskich, budowy nowych pomieszczeń, modernizacji starych budynków, wykonywanych adaptacji innych budynków na pomieszczenia dla zwierząt gospodarskich
- najczęściej obserwowane naruszenia przepisów wynikających z ustawy *o ochronie zwierząt* i innych, obowiązujących aktów prawnych z tego zakresu.

Wykładowcami na szkoleniach będą głównie pracownicy Podlaskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Szepietowie i Inspekcji Weterynaryjnej.

Nabór uczestników na szkolenia będzie przebiegać w sposób celowy. Przewiduje się organizację kilku rodzajów szkoleń:

- szczegółowe dla większych gospodarstw specjalizujących się w chowie bydła, trzody chlewnej i drobiu o zakresie rozszerzonym - na których prezentowane będą standardy technologiczne poszczególnych kierunków produkcji zwierzęcej z wyeksponowaniem czynników, które mają decydujący wpływ na poziom dobrostanu,
- ogólne - dla małych gospodarstw zapoznające z przepisami ustawy dotyczącymi postępowania z posiadanymi zwierzętami bez względu na gatunek.

Doradztwo indywidualne

Realizowane będzie przede wszystkim przez pracowników Podlaskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Szepietowie obejmujących wszystkie powiaty w województwie podlaskim. Doradztwo prowadzone będzie zarówno w biurach Zespołów Powiatowych jak również bezpośrednio w gospodarstwach rolnych.

Bezpośredni kontakt z rolnikiem i możliwość korekty na miejscu w gospodarstwie zauważonych naruszeń ustawy oraz nieprawidłowości jest ważną zaletą doradztwa indywidualnego. Pozwala na zaproponowanie rozwiązań technologicznych w konkretnych warunkach poszczególnych gospodarstw. Jest okazją do przekonania rolników, iż należy stworzyć, o ile pozwalają na to warunki ekonomiczne, lepsze standardy utrzymania zwierząt od minimalnych wymogów określonych w przepisach.

Organizacja pokazów zwierząt

W ramach Programu planuje się organizację pokazów różnych gatunków zwierząt. Pokazy te będą się odbywać w PODR w Szepietowie oraz przy okazji organizacji wystaw rolniczych i dożynkowych w poszczególnych powiatach. Pokazy takie gromadzą bardzo liczną grupę hodowców i miłośników zwierząt i są doskonałą okazją do organizacji szkoleń i seminariów poświęconych problematyce warunków utrzymania i ochrony zwierząt. Ilość pokazów i liczba wystawianych zwierząt będzie zależała od możliwości pozyskania środków finansowych na ten cel. Bardzo ważnym warunkiem powodzenia Programu jest dobra współpraca ze związkami branżowymi rolników. Gromadzą one czołową grupę hodowców zwierząt, którzy mogą pomóc w organizacji szkoleń jak również inspirować i organizować inne działania w zakresie ochrony zwierząt. Szczególna rola w upowszechnieniu przepisów ustawy przypada organizacjom pozarządowym. Organizacje pozarządowe odgrywają niezwykle ważną rolę w ochronie zwierząt. Ich znaczenie widoczne jest na wielu poziomach, zarówno w dziedzinie kreowania nowych rozwiązań prawnych w ochronie zwierząt, inspirowania do

działania władz i instytucji na rzecz ochrony zwierząt jak również konkretnych działań praktycznych w zakresie upowszechniania wiedzy i świadomości społeczeństwa oraz ochrony wybranych gatunków zwierząt.

Istniejące organizacje ochrony zwierząt mają różne profile i sposoby działania i różnie rozumieją tę ochronę.

Wiele organizacji pozarządowych bardzo mocno akcentuje ochronę praw zwierząt. Należą do nich przede wszystkim organizacje o zasięgu działania ogólnopolskim takie jak na przykład OTOZ Animals, Empatia, Fundacja Viva!., Klubu Gaja, Arka i wiele innych. Organizacje te w różnym stopniu umożliwiają zagospodarowanie i pozytywne wykorzystanie energii społecznej. Rzeczywistą poprawę losu zwierząt można osiągnąć wyłącznie poprzez głębokie zmiany kulturowe. Zwierzęta w naszej kulturze mają często status podrzędny. Stanowią wartość głównie jako środek do osiągnięcia własnych celów osobistych i ekonomicznych. Zmiana modelu kultury i rozbudzanie świadomości społecznej i wrażliwości moralnej jest głównym celem działania tych organizacji. Współpraca z tymi organizacjami umożliwi lepsze zagospodarowanie energii społecznej i wyzwoli nowe pomysły i inspiracje dla pełniejszego upowszechniania przepisów ustawy.

Program upowszechniania przepisów ustawy będzie realizowany przez Podlaski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Szepietowie.

VII. RAMOWY PROGRAM SZKOLEŃ

Sprawą podstawową jest ukształtowanie w społeczeństwie właściwego, zgodnego z duchem ustawy stosunku do zwierząt. Upowszechnianiem takich postaw zajmują się w znacznym stopniu różne instytucje pozarządowe i organizacje społeczne, temat ten nie może jednak być pominięty w czasie szkoleń prowadzonych w ramach Projektu.

Zamiarem jest ujęcie w programie szkoleń, w sposób z konieczności bardzo skondensowany, wszystkich zagadnień, związanych z zapewnieniem zwierzętom gospodarskim warunków właściwych z etycznego punktu widzenia i zgodnych z obowiązującym prawem, polskim i wspólnotowym.

Tematyka omawiana w czasie szkoleń będzie, więc obejmować:

- zagadnienia ogólne - temat dla wszystkich grup uczestników szkoleń, dotyczący wszystkich gatunków zwierząt, w tym:
 - przepisy związane z wymogiem humanitarnego traktowania zwierząt.

- Wymóg ten - ochrona przed traktowaniem zwierzęcia jak rzeczy, dotyczy zwierząt dzikich, domowych, utrzymywanych w ogrodach zoologicznych czy placówkach naukowych. Okrutne traktowanie, zadawanie zwierzętom bólu, porzucanie zwierząt domowych, brak dbałości o zapewnienie im podstawowych potrzeb stanowi przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności lub grzywną,
- obowiązki, dotyczące wszystkich osób utrzymujących zwierzęta gospodarskie lub mających z nimi kontakt z tytułu wykonywanej pracy (właściciele, pracownicy) wynikające bezpośrednio z przepisów dotyczących humanitarnego traktowania zwierząt. Obejmują:
 - zapewnienie zwierzętom gospodarskim odpowiedniej opieki - osoby opiekujące się zwierzętami powinien cechować przyjazny stosunek do zwierząt (wykluczenie zachowań niehumanitarnych m.in. znęcania się nad zwierzętami), ponadto powinny mieć przynajmniej minimalny zasób wiedzy (wykształcenie, szkolenia lub doświadczenie) pozwalający sprawować opiekę w sposób prawidłowy,
 - stworzenie warunków bytowania zapewniających podstawowe potrzeby zdefiniowane w przepisach o dobrostanie zwierząt (zwierzęta nie mogą cierpieć z powodu: pragnienia, głodu i nieprawidłowego odżywiania, niewygody i braku schronienia, zranień, chorób i zakażeń pasożytami, strachu, nieprawidłowych oznak zachowania),
 - stworzenie warunków chowu i hodowli nie narażających zwierząt na stres, urazy i uszkodzenia ciała oraz inne cierpienia,
 - umożliwienie zwierzętom swobodnego poruszania się - niedopuszczalne jest ograniczanie swobody poruszania się zwierząt (uwięzie, zbyt ciasne pomieszczenia) w sposób zmuszający do przyjmowania nienaturalnej, niewygodnej pozycji, powodujący urazy i cierpienia). W przypadku zwierząt trzymany ciągle lub często na uwięzi lub w zamkniętym pomieszczeniu konieczne jest zapewnienie przestrzeni odpowiedniej do potrzeb zwierzęcia,
 - wprowadzenie dotychczas nie stosowanej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej technologii chowu zwierząt wymaga uzyskania zezwolenia Marszałka, stwierdzającego, że technologia spełnia określone wymogi.

- zagadnienia szczegółowe, dotyczące gatunków i kierunków użytkowania zwierząt gospodarskich, wynikające z zamieszczonych wyżej ogólnych wymogów dotyczących ochrony i utrzymania zwierząt oraz aktów prawnych krajowych i unijnych:
- identyfikacja zwierząt - oznakowanie, dokumentacja dotycząca stanu zdrowotnego zwierząt,
- stały dozór - zwierzętami zajmować się powinna wystarczająca liczba pracowników posiadających odpowiednie umiejętności, wiedzę i kwalifikacje zawodowe,
- opieka weterynaryjna - każde zwierzę, które wydaje się chore lub okaleczone, powinno niezwłocznie otrzymać niezbędną pomoc. Jeśli jest to konieczne, zwierzęta chore lub okaleczone należy izolować w odpowiednim pomieszczeniu, wyposażonym w suche i wygodne podłoże,
- warunki, jakie muszą spełniać budynki inwentarskie:
 - ochrona utrzymywanych w nich zwierząt przed niekorzystnymi czynnikami atmosferycznymi (dobry stan dachu, domykające się wrota),
 - bezpieczne warunki pracy obsługi,
 - właściwa wentylacja (drożne otwory wlotowe i wylotowe powietrza, brak objawów nieprawidłowej wentylacji, takich jak zapach amoniaku lub stęchlizny, zawilgocenie stropu). Obieg powietrza, poziom zapylenia, temperaturę, względną wilgotność powietrza i stężenie gazów należy utrzymywać na poziomie nieszkodliwym dla zwierząt,
 - oświetlenie - wymagane jest natężenie światła (może to być światło naturalne lub sztuczne) umożliwiające dogłębne oglądanie zwierząt i kontrolę pomieszczeń. Zwierząt nie wolno trzymać w nieustannych ciemnościach ani też przy nieustannym oświetleniu. W pomieszczeniach z dostępem światła naturalnego oświetlenie określa się stosunkiem oszklonej powierzchni okien do powierzchni podłogi. Oświetlenie sztuczne powinno odpowiadać oświetleniu naturalnemu w godzinach od 9⁰⁰ do 17⁰⁰,
 - utrzymanie higieny i zapewnienia bezpieczeństwa zwierzętom w pomieszczeniach - podłogi gładkie, o stabilnej, równej powierzchni, odpowiednio zabezpieczone kanały odprowadzające ścieki i gnojowicę, podłogi i powierzchnie ścian łatwe do utrzymania czystości,
 - systematyczne usuwanie odchodów,

- wydzielenie w budynkach inwentarskich, w zależności od potrzeb, pomieszczeń lub stref o zaostrzonym reżimie sanitarnym,
- jeśli zdrowie i dobro zwierząt zależy od sztucznego systemu wentylacyjnego, należy zadbać o odpowiedni system awaryjny gwarantujący odświeżanie powietrza w stopniu gwarantującym zdrowie i dobro zwierząt w przypadku awarii systemu podstawowego; należy także zainstalować system alarmowy ostrzegający o awariach,
- wymagania ewakuacyjne - wrota i drzwi budynku muszą otwierać się na zewnątrz, określona została maksymalna odległość najdalszych stanowisk od wyjścia ewakuacyjnego (nie może ona przekraczać 50 m przy chowie ściółkowym i 75 m przy chowie bezściółkowym), przy obsadzie zwierząt przekraczającej 15 szt. w budynku muszą być dwa wyjścia ewakuacyjne, jeżeli wewnątrz budynku jest podzielone na sekcje z każdej sekcji musi być wyjście ewakuacyjne,
- obsada zwierząt nie może przekraczać ustalonych norm powierzchni dla danego gatunku, dostosowanych do wieku i stanu fizjologicznego,
- zwierzęta trzymane na wolnym powietrzu należy w miarę potrzeby i możliwości chronić przed niekorzystnymi warunkami pogodowymi, drapieżnikami oraz zagrożeniami dla zdrowia,
- zakazuje się ograniczania swobody poruszania się zwierzęcia, z uwzględnieniem cech gatunkowych i zgodnie z ustalonymi doświadczeniami i wiedzą naukową w sposób powodujący niepotrzebne cierpienie lub urazy,
- wszelki sprzęt zautomatyzowany lub zmechanizowany o podstawowym znaczeniu dla zdrowia i dobra zwierząt należy kontrolować, co najmniej raz dziennie. W przypadku wykrycia uszkodzeń, należy natychmiast dokonać naprawy sprzętu lub też, jeśli nie jest to możliwe, podjąć odpowiednie kroki w celu zabezpieczenia zdrowia i dobra zwierząt,
- pojenie i żywienie zwierząt:
 - ⊖ wymagane jest zapewnienie zwierzętom nieograniczonego dostępu do świeżej wody, koryta i poidła muszą być zabezpieczone przed zanieczyszczeniem, codziennie musi być sprawdzana ich czystość i uzupełniana woda, ważna jest jakość wody używanej do pojenia - może to być woda z ujęć miejskich, odpowiadająca wymogom wody pitnej i używanej do potrzeb gospodarczych, w przypadku korzystania z innych źródeł/ujęć wody jest wymagane odpowiednie zaświadczenie.

- ⊖ system pojenia zwierząt musi być dostosowany do gatunku i grupy wiekowej oraz systemu utrzymywania zwierząt, sprawa podstawowa to dostęp do wody dla wszystkich zwierząt w grupie (właściwa wysokość umieszczenia poideł lub koryt, a w przypadku koryt przestrzeń dostępu)
- pasze używane w żywieniu:
 - ⊖ nie mogą wykazywać oznak zepsucia (zmiany smaku, zapachu, konsystencji) wynikających z przebiegu niekorzystnych procesów (fermentacyjnych, gnilnych i innych) spowodowanych przez drobnoustroje, grzyby, roztocza, przechowywanie w niewłaściwych warunkach (wpływ światła, temperatury, zawilgocenie),
 - ⊖ konieczne jest przechowywanie pasz pochodzących z gospodarstwa i ich mieszanek z paszami z zakupu, w warunkach zabezpieczających przed zanieczyszczeniem przez owady, ptaki, gryzonie,
 - ⊖ pasze soczyste produkowane w gospodarstwie powinny być przechowywane w specjalnych zbiornikach, silosach, na płytach lub w belach bądź rękawach foliowych, należy zabezpieczyć je przed zepsuciem i zanieczyszczeniem,
 - ⊖ pasze treściwe należy składować w magazynie paszowym tj. pomieszczeniu oddzielnym od budynku inwentarskiego (unikanie zawilgocenia, suchym, czystym, zabezpieczonym przed szkodnikami jw.),
 - ⊖ ważne jest prawidłowe oznakowanie pasz – na opakowaniu lub dołączonej etykiecie muszą być zawarte następujące informacje: rodzaj i nazwa produktu, nazwa producenta, masę netto, a dla płynów objętość lub masę netto, okres trwałości oraz okres karencji, jeżeli został określony, przeznaczenie z uwzględnieniem gatunku i wieku zwierząt, dla których są przeznaczone, data produkcji albo numer serii, sposób stosowania, w tym zasady ich bezpieczeństwa użycia,
 - ⊖ należy unikać stosowania pasz przeterminowanych, zepsutych
- Instalacja elektryczna, ze względów bezpieczeństwa, musi być zabezpieczona zgodnie z obowiązującym prawem budowlanym.

VIII. HARMONOGRAM REALIZACJI PROGRAMU

L.p.	Kierunek działań	Liczba działań	Termin realizacji lata 2015-2016
1.	Szkolenia rolników z uwzględnieniem tematu obowiązujących regulacji prawnych związanych z ochroną zwierząt, zapewnieniem dobrostanu zwierząt i przedstawieniem konsekwencji wynikających z ich nieprzestrzegania	16 wykładów	luty– grudzień
2.	Zamieszczenie w miesięczniku „Wiadomości Rolnicze” oraz na stronie internetowej PODR i Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego fragmentu ustawy z 21.08.1997 roku <i>o ochronie zwierząt</i> lub treści związanych z ochroną lub dobrostanem zwierząt	co najmniej jeden artykuł na kwartał	luty– grudzień
3.	Doradztwo oraz wizytacje gospodarstw w ramach realizowanych technologii zwierzęcych mające na celu upowszechnianie wiedzy na temat zapisów ustawy <i>o ochronie zwierząt</i>	55 gospodarstw	luty– grudzień
4.	Informowanie odpowiednich służb o rażących zaniedbaniach w utrzymaniu zwierząt	w sytuacjach koniecznych oraz według pojawiającej się potrzeby	luty– grudzień
5.	Porady indywidualne w zakresie przestrzegania ustawy <i>o ochronie zwierząt</i>	400 porad	luty– grudzień
6.	Umieszczanie w widocznych miejscach na terenach wystawowych tabliczek z cytatami z ustawy z 21.08.1997 roku <i>o ochronie zwierząt</i>	10 tablic	luty– grudzień
7.	Organizacja konferencji na temat dobrostanu zwierząt gospodarki w świetle <i>ustawy o ochronie zwierząt</i> oraz pod kątem otrzymywania pomocy finansowej z UE	co najmniej jedna konferencja	luty– grudzień

IX. ZAKŁADANE EFEKTY REALIZACJI PROGRAMU

1. Zasadniczym efektem realizacji Programu będzie zmiana świadomości rolników w sprawach traktowania zwierząt.
2. Przeszkolenie jak największej ilości rolników z terenu Województwa Podlaskiego w zakresie obowiązujących regulacji prawnych w zapewnieniu dobrostanu zwierząt i konsekwencje ich nieprzestrzegania.

Białystok 2015 r.

3. Rozpowszechnienie wśród rolników informacji o obowiązkach wynikających z przepisów ustawy *o ochronie zwierząt*.
4. Uświadomienie hodowcom zwierząt zależności między dobrostanem zwierząt, a jakością produktów rolnych.
5. Uświadomienie hodowców zwierząt zależności między dobrostanem zwierząt, a możliwością pozyskania środków finansowych z UE.
6. Zmotywowanie rolników do konkretnych rozwiązań w budynkach inwentarskich w celu zapewnienia zwierzętom właściwych warunków bytowania.

X. POSTANOWIENIA KOŃCOWE

Podlaski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Szepietowie do dnia 15 stycznia każdego roku przedstawi Departamentowi Rolnictwa i Obszarów Rybackich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego informację na temat realizacji Programu w danym roku.

Program opracował:

Referat Łowiectwa i Grup Producentekich w Departamencie Rolnictwa i Obszarów Rybackich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego w Białymstoku we współpracy z Podlaskim Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego w Szepietowie.